

Saksutredning: Landbruksmelding for Trøndelag

FYLKESRÅDMANNENS INNSTILLING

1. Fylkestinget i Sør-Trøndelag vedtar fremlagt Landbruksmelding for Trøndelag.
2. Fylkestinget forutsetter at fylkesrådmannen i samhandling med Nord- Trøndelag følger opp og operasjonaliserer meldingen gjennom en årlig handlings- og tiltaksplan.

VEDLEGG OG ANDRE SAKSDOKUMENTER

Nummererte vedlegg som følger saken

1. Landbruksmelding for Trøndelag
2. Oversikt over hovedinnhold i de enkelte høringsuttalelser.

Uttrykte vedlegg i saksmappen

De fullstendige høringsuttalelsene er utlagt på hjemmesidene til fylkeskommunene.

GJELDENDE FORUTSETNINGER

- Felles fylkesplan 2009- 2012 m/ Samhandlingsprogram 2009
- Forespørsel til Sør-Trøndelag fylkeskommune om samarbeid (saksnr 08/02443-6)
- Svar fra Sør- Trøndelag fylkeskommune om samarbeid, fylkesutvalget saknr 362/2008 behandlet 09.12.2008
- Rapport om foreløpig arbeid, fylkestinget i N-T sak 09/57 behandlet 11.06.2009
- Rapport om foreløpig arbeid, fylkestinget i S-T sak 50/2009 behandlet 24.06.2009

SAMMENDRAG

Landbruksmeldingen er en overordnet melding for landbruket i Trøndelag. Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner er eiere og initiativtagere til meldingen. Meldingen er forankret i felles fylkesplan for Trøndelag. Den beskriver sentrale utviklingstrekk for landbruket i Trøndelag, synliggjør utfordringer og muligheter, og foreslår aktuelle strategier framover. Arbeidet er utført av fylkesmannens landbruksavdelinger i Nord- og Sør Trøndelag innenfor rammene av nasjonal politikk.

Landbruksmeldingen skal gi kunnskap om landbruket, samt være et viktig styringsredskap for å bidra til ønsket samfunnsutvikling, arealbruk, og et viktig regionalpolitisk redskap for å fremme nasjonale og regionale mål og interesser. Meldingen skal være retningsgivende for utviklingstiltak, prosjekter og virkemiddelbruk, og skal danne grunnlag for utforming av regionalpolitiske strategidokumenter og handlingsplaner.

Landbruksmeldingen skal bidra til å styrke landbruket og landbruksbasert næringsutvikling i Trøndelag samt identifisere de regionale fortrinn. Den skal stimulere til debatt omkring utviklingsmuligheter innen trøndersk landbruk, samtidig som den skal ha ambisjon om å gi tydelige innspill til nasjonal politikk.

I meldingen reises en rekke spørsmålsstillinger samtidig som en rekke utfordringer og dilemmaer søkes synliggjort.

Meldinga er bygd opp av tre hovedbolker:

- Faktiske rammevilkår og status/ utviklingstrekk i næringen
- Drøfting av dilemma, muligheter og utvikling innenfor rammene av en nasjonal landbrukspolitikk
- Oppstilling av strategier og satsingsområder med forslag til innspill til nasjonal landbrukspolitikk

Målsettinger:

I tråd med resultater fra tidligere arbeid i Tenkeloft trøndersk landbruk settes fire hovedmål:

- Attraktiv næring for kompetente mennesker
- Attraktive bygdesamfunn
- Økt verdiskaping av landbrukets samlede ressurser
- Miljø- og klimavennlig næring

I tillegg er skogbruket, og Trøndelags plass i Kystskogmeldinga, omtalt i kapittel 7.5 med de innspill til nasjonal politikk for skogbruket som ligger i denne meldinga.

Utviklingen i næringen skjer innenfor de naturgitte rammer, og innenfor de politiske rammer som gis gjennom nasjonale og internasjonale vedtak og avtaler.

BAKGRUNN

Arbeidet med Landbruksmelding for Trøndelag ble igangsatt med bakgrunn i en interpellasjon i fylkestinget i Nord- Trøndelag 22.04.2008, og vedtak i fylkesutvalget i Sør- Trøndelag fylkeskommune 18.11.2008. Behandlingen i Nord- Trøndelag fylkeskommune forutsatte et trøndersk samarbeid om oppgaven. Sør- Trøndelag fylkeskommune og fylkesmennene i begge fylker ga sin tilslutning til å delta i dette.

Landbruksavdelingene hos fylkesmennene har produsert og bearbeidet det faglige innholdet i meldingen, mens fylkeskommunene har hatt ansvar for politisk framlegging, høringsrunde og videre oppfølging.

En referansegruppe bestående av representanter fra næringsorganisasjonene, fylkesmennene og fylkeskommunene har drøftet og gitt innspill underveis i produksjonen av meldingen. Denne prosessen har vært preget av et tett og godt samarbeid, og har sådan vært et eksempel på et velfungerende partnerskap. Dette vil være sentralt i det videre arbeid med oppfølging av meldingen.

Fylkestingene behandlet rapport om foreløpig arbeid i juni 2009. Det ble gitt tydelige innspill til videre arbeid og ferdigstilling av meldingen. Begge fylkesting satte fokus på vilkårene for beitenæringene med dagens rovdyrbestand og rovdyrforvaltning, næringens rolle i klimadebatten, jordvern, potensial for egen matproduksjon, lønnsomhet og bevaring og styrking av kompetansen i næringen.

I tillegg til politisk behandling underveis, og innspill fra referansegruppen, er meldingen supplert med faglige innspill fra partnerskapet gjennom Tenkeloft Trøndersk Landbruk samt en omfattende verdiskapingsundersøkelse gjennomført av Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Trøndelag Forskning og Utvikling (TfoU) (NILF Rapport 2009-3).

Videre er meldingen oppdatert i forhold til endringer i jordlov, konsesjonslov, odelslov og retningslinjer fra *Politisk plattform for flertallsregjeringen (2009- 2013)*.

INNKOMNE UTTALELSER

Meldingen ble sendt på høring til kommunene, næringsorganisasjonene og andre aktuelle mottakere med frist for uttalelse 10.11.2009. Det ble avgitt til sammen 36 høringsuttalelser.

Organisasjon	Antall
Kommuner Tydal, Oppdal, Midtre Gauldal, Selbu, Orkdal, Meldal. Snåsa, Røyrvik, Grong, Steinkjer, Frosta, Leka, Vikna, Nærøy, Midtre Namdal Samkommune, Lierne, Indre Namdal regionråd.	17
Utdanning/ FoU Hint/TFoU, Hist, Skjetlein vg. skole, Mære vg. skole, Oi! / Grønn forskning, Bygdefolkets Studieforbund (BSF)	6
Næringsorganisasjoner Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund (KLF), NT sau og geit, Allskog, Norskog, Bondelagene i N-T og S-T, Reindriftsforvaltningen, Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag, Namdalseid Bonde- og småbrukerlag.	8
Interesseorganisasjoner Naturvernforbundet i N-T, Forum for Natur og friluftsliv i N-T, S-T Bygdekvinnelag, WWW Midt-Norge, Oikos Innherred	5
	36

En nærmere oversikt over hovedpoengene i de enkelte høringsuttalelsene følger saksframlegget som trykt vedlegg. De fullstendige høringsuttalelsene ligger utlagt på hjemmesidene til fylkeskommunene.

FAKTISKE OPPLYSNINGER

Landbruket er en dominerende næring i Trøndelag både med tanke på bosetting, verdiskaping og sysselsetting. I tillegg er landbruket en viktig forutsetning for skjøtsel av kulturlandskapet og utvikling av nye gårdstilknyttede næringer. Den totale sysselsettingen i jordbruk, skogbruk og tilleggsnæringer er i Trøndelag samlet på ca 9.000 årsverk. I følge tall fra Statistisk Sentralbyrå utgjør dette 16 % av alle direkte sysselsatte i landbruket i Norge (SSB 2008). For Trøndelag sett under ett er 6,5 % direkte sysselsatt i landbruket. Inkluderer vi ringvirkningene gir landbruket grunnlag for 24 233 sysselsatte i Trøndelag. Dette utgjør 11,4 % av samlet sysselsetting i landsdelen (TfoU).

Hele 21,8 % av befolkningen i Nord-Trøndelag er bosatt på landbrukseiendom. Tilsvarende tall for Sør-Trøndelag er 10,4 %. Ses det bort fra Trondheims befolkning, som utgjør omtrent 58 %, vil Sør-Trøndelags andel ligge på 22,7 %. Dette viser den avgjørende betydning landbruket har for utviklingen av lokalsamfunn, kommuner og Trøndelag som helhet. Dette er i seg selv et grunnlag for en gjennomgang av status og utviklingsmuligheter for næringen i et regionalt, trønderisk perspektiv. Utdrøiningene slik de beskrives i meldingen, samt bebudet stortingsmelding om landbruk i 2011, medfører også at det er behov og grunnlag for en regional landbruksmelding.

Konkurransen om arbeidskraft i næringslivet som helhet er økende. Personer i landbruket har ofte en bred og etterspurt kompetanse. Muligheter for annet og bedre lønnet arbeid legger

press på utviklingen av egen arbeidsplass på gården. Dette har de siste ti åra bidratt til en sterk økning i antall deltidsbruk.

Økt internasjonalisering, samt større behov for kunnskap og teknologi, setter sitt preg på omstillingene. Utvikling i bygningsteknikk, fôringsopplegg og maskinpark har stor betydning for produksjonen. Framgangen innen husdyravl og planteforedling har vært stor. Landbruket er etter hvert basert på høyteknologi, og gir utfordrende, kunnskapsintensive og kompetansekrevene arbeidsplasser. Dette setter store krav til utdanningsinstitusjoner og utdanningstilbud på ulike nivå.

Den samlede økonomi og inntektsevne på et gårdsbruk vil som regel bestå av næringsinntekt fra bruket, lønnsinntekt og eventuell annen næringsinntekt. Næringsinntekten fra bruket viser hva selve driften og produksjonen på gården gir som arbeidsvederlag, og vil som nevnt måtte sammenlignes med og konkurrere med annen sysselsetting.

I 2007 lå gjennomsnittlig næringsinntekt fra jordbruket i N-T på ca kr 180.000,- og i S-T på ca kr 150.000,-. Rogaland hadde de høyeste inntektene med ca kr 190.000,- per årsverk, mens det for landet som helhet lå på kr 136.000,- per årsverk. Dette gjenspeiler i en viss grad tyngden av de ulike produksjonene i fylkene. Dette da svin- og fjørfehold gir de høyeste inntektene, mens kornproduksjon og sauehold gir de laveste. Samlet sett er den svake inntektsevnen i landbruket en betydelig utfordring i forhold til rekruttering og konkurranse om arbeidskraft fra andre yrker.

Om nye fylkeskommunale oppgaver innen landbruk etter endringer i forvaltningslovgivningen

Ut fra endringer i forvaltningslovgivningen gjennom Ot.prp.nr 10 (2008-2009) er fylkeskommunene gitt utvidede og nye oppgaver innenfor landbruks – og matområdet, og et medansvar for gjennomføring av landbrukspolitikken. Foreløpig tilskuddsbrev fra Landbruks- og matdepartementet av 17.11.2009 gir rammer og føringer for fylkeskommunenes rolle i forhold til disse oppgavene:

- Verdiskaping i landbruket

Samspill i de regionale og lokale partnerskapene er særlig viktig for økt innovasjon og verdiskaping i landbruket. Eierskapet til Innovasjon Norge gir fylkeskommunene økt innflytelse over virkemidlene til næringsutvikling. Fylkeskommunen vil bli invitert til å delta i framtidige revideringer av nasjonale og regionale næringsstrategier og handlingsplaner. Fylkeskommunene skal være en aktiv samarbeidspartner i verdiskapingsprogrammene som forvaltes av Innovasjon Norge, herunder verdiskapingsprogrammet for matproduksjon, trebasert innovasjonsprogram, bioenergiprogrammet og verdiskapingsprogrammet for reindrift. Fylkeskommunene vil bli representert i Innovasjon Norges faglige møtearenaer på nasjonalt nivå.

- Klima, areal og samfunnsplanlegging

Fylkeskommunene skal bidra til at landbruks-, klima- og energipolitiske mål ivaretas bedre i samfunnsplanleggingen, herunder gjennom økt bruk av fornybar energi og styrket jordvern. Gjennom ny plan- og bygningslov har fylkeskommunene mulighet til å båndlegge areal over en viss tidsperiode. Dette gir fylkeskommunene mulighet til å ta mer ansvar for vern av dyrket og dyrkbar jord gjennom fylkesdelplaner og i dialog med kommunene i planprosesser.

- Innspill til jordbruksforhandlingene 2010

En vesentlig del av grunnlaget for landbruks- og matpolitikken blir utformet i den årlige jordbruksavtalen. Landbruks- og matdepartementet legger vekt på å gi berørte aktører mulighet for å påvirke politikktutformingene gjennom tilbakemeldinger og innspill i forbindelse med jordbruksoppjøret. Etter at fylkeslandbruksstyrene er lagt ned fra 01.01.2010 er

fylkeskommunene gitt rett og mulighet til å gi innspill og uttalelse i forkant av forhandlingene. Innspill til jordbruksoppgjøret for 2010 sendes Landbruks- og mat departementet innen 01.03.2010.

- Rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket

Fylkeskommunens ansvar for dette området må ses i sammenheng med fylkeskommunenes brede rolle som utdanningspolitisk og regionalpolitisk aktør. Fra før ivaretar fylkeskommunene sektorens interesser gjennom å tilby utdanningsprogram for naturbruk innenfor videregående opplæring. Det vil være et stort behov for å arbeide med ulike rekrutteringstiltak og utvikling av gode etter- og videreutdanningstilbud for landbruksnæringen. Fra 2010 får fylkeskommunene ansvar for drift og finansiering av fagskoleutdanning, og et generelt ansvar for å sørge for at fagskoletilbudet tar hensyn til lokalt, regionalt og nasjonalt kompetansebehov. Oppgaven i forhold til rekruttering, likestilling og kompetanse følges av tilskuddsmidler avsatt i jordbruksoppgjøret 2009. Tildeling for 2010 til Sør-Trøndelag er oppgitt til kr 1.400.000,- av en total nasjonal ramme på kr 20.000.000,-. Disse midlene må ses i sammenheng med regionale utviklingsmidler og ulike andre virkemidler forvaltet av andre aktører. En aktiv involvering av næringen og partnerskapet forøvrig vil styrke samhandlingen, bidra til effektiv ressursutnytting, og størst mulig måloppnåelse.

Status i enkelte produksjoner

Melkeproduksjonen, svinekjøttproduksjonen og eggproduksjonen har hatt en sterk strukturutvikling med stadig færre og større enheter som resultat. Dette samtidig som produksjonen er opprettholdt eller økt. Slaktekylling har hatt en sterk produksjonsøkning samtidig som enhetene har blitt både flere og større.

Utviklingen i saueholdet preges av en økende rovdyrbestand med den problematikk dette medfører for beitenæringene. I en tidligere sauekommune som Lierne er saueholdet nærmest utradert. I Sør-Trøndelag er bildet noe mer nyansert med større variasjoner i produksjonsutviklingen. I tillegg til rovdyrproblematikk bidrar svak driftsøkonomi, og uttynning av produsentmiljøene, til at en del velger å gå ut av produksjonen.

Potet- og hagebruksproduksjonene er over tid konsentrert slik at det er enkelte kommuner eller områder som står for hovedandelen av produksjonen.

Produksjonen av grovfor utøves i hele Trøndelag mens kornproduksjonen i hovedsak ligger i flatbygdene ned mot og langs Trondheimsfjorden.

Økologisk produksjon som driftsform har økende omfang i begge fylkene. På mange bruk ligger forholdene godt til rette med tilstrekkelig areal og tilgang til husdyrgjødsel. Trøndelag er nå gitt status som økologisk foregangsregion. Dette gir gode forutsetninger for å styrke produksjonsformen ytterligere, og dermed nå regjeringens målsettinger på området.

Innen lokal matproduksjon, ulike tjenesteproduksjoner rettet mot helse/omsorg og reiseliv er det en sterk og bred satsing i begge fylkene. I tillegg arbeides det for å utnytte potensialet som ligger i bioenergi og småkraftverksutbygging. Samlet er disse tilleggsnæringene viktige bidrag til sysselsetting og verdiskaping, og bør ha et potensial for videre utvikling og produksjonsøkning.

For en mer utfyllende omtale av status og utvikling innen de enkelte produksjoner og driftsformer henvises det til meldingen fra side 22.

HELHETLIG DRØFTING

De overordnede rammer for en drøfting av dette antas å bygge på:

- en videreføring av de nasjonale målsettinger innenfor en ambisiøs offentlig landbrukspolitikk

- en erkjennelse av at disse rammer i økende grad legges i internasjonale fora og forhandlinger
- et større fokus på nasjonal og internasjonal klimapolitikk

Grunnlaget for produksjon og utvikling i landbruket vil i stor grad være knyttet til vår egen samfunns- og befolkningsutvikling. I løpet av de kommende 20 år forventes antall innbyggere i Norge å øke med 20 % fra 4,8 mill til 5,8 mill. Beregnet ut fra energiinnhold importerer vi i dag 50 % av matvarebehovet. Ut fra spørsmålet om matvaresikkerhet, og generelle beredskapshensyn, vil det framover være både ønskelig og nødvendig å opprettholde selvforsyningsgraden. Bare ut fra egen befolkningsøkning kreves det derfor at matproduksjonen øker med 20 % i løpet av de neste 20 årene. I tillegg vil det kunne bli større knapphet på mat internasjonalt. En økning i matproduksjonen på 20 % er derfor et minimum av det Norge bør ha som ambisjon. Dette må på sikt kunne antas å gi økte muligheter og styrkede rammer for landbruket.

For å kunne utnytte de muligheter dette gir, og nå målene om levende bygder, bosetting og verdiskaping i distriktene, er det behov for en produksjonsøkning i primærproduksjonene samt at vi forsterker og utvikler arbeidet med næringsutvikling i bygdene. Spesielt i de mest sårbare distriktsområdene vil næringsutvikling innen og i tilknytning til landbruket være avgjørende for verdiskaping og ressurstilgang. Dette understrekes i TFoU og NILF sin rapport ”*Landbrukets økonomiske betydning i Trøndelag*” hvor bygdens avhengighet av primærlandbruksproduksjonen, og spesielt melkeproduksjonen, synliggjøres. En reduksjon i melkeproduksjonen gir store negative ringvirkninger både i landbruket og i samfunnet for øvrig.

Rekruttering og attraktivitet vil være helt avgjørende for utviklingen av landbruk og bygder. Forskning viser at identitet og imagebygging kan ha stor betydning for om ei bygd eller en kommune oppleves som attraktiv. Dette kommer i tillegg til de mer tradisjonelle forhold som også må være på plass: arbeid, skole, helse, infrastruktur, fritidsaktiviteter m.v. Attraktiviteten kan også være ulik sett i forhold til ulike aldersgrupper. En barnefamilie i etableringsfase vektlegger andre forhold enn ungdom i en utdanningsfase.

Med denne generelle vurderingen av rammer som vil være viktige for utviklingen som bakgrunn vil en videre søke å gi noen eksempler på spørsmål og områder som vil ha avgjørende betydning for utvikling og måloppnåelse i næringen:

Næringsøkonomi

Landbrukets kanskje største utfordring er økonomien i næringa. Svak inntektsutvikling over lang tid i de aller fleste produksjoner har ført til manglende investeringer i nytt driftsapparat, og kapitalslitet er betydelig på mange gårdsbruk. Dette medfører, når fornyelse av driftsapparatet ikke lenger kan utsettes, at mange velger å legge ned drifta. Kapitalslitet har også en klar kobling til rekruttering da det er rimelig å anta at det er langt mindre attraktivt å overta et gårdsbruk med nedslitt driftsapparat. I Trøndelag må investeringstakten økes for at et nødvendig antall driftsenheter skal få et driftsapparat som tilfredsstillende dagens og framtidens krav vedrørende arbeidsmiljø, dyrehold og dyreetikk. Dette er særlig tilfelle i melkeproduksjon, og gir en alvorlig utfordring både for det enkelte bruk og for næringen samlet. Inntektsmulighetene framover vil være helt avgjørende for rekruttering, og for at næringa skal makte å opprettholde og øke produksjonen i takt med de behov en ser ut fra befolkningsutvikling og sjølforsyningsgrad. Dette vil avgjøres av hva som er mulig å ta ut av inntekter fra markedet, og hva som kan oppnås som oppgjør for andre samfunnsoppgaver, dvs. gjennom budsjettoverføringer. Handlingsrommet legges både gjennom resultatet av internasjonale forhandlinger, og gjennom vilje og innhold i nasjonal politikk.

Teknologi/ strukturutvikling

Teknologiske nyvinninger, som for eksempel melkeroboten, styrer i stor grad strukturutviklingen i næringen. Dette er nødvendige framskritt som gjør næring og produksjon mer effektiv og interessant, men som samtidig medfører en sterk økning i kostnadsnivå og dermed sårbarhet. Driftsformen er basert på innendørsføring og reduserer bruken av beite og tungdrevne arealer som gir økt gjengroing og reduserte kulturlandskapsverdier. Det vil være et landbrukspolitisk spørsmål hvordan denne situasjonen møtes med virkemidler som stimulerer beiting og vedlikehold av kulturlandskapet.

Næringspolitikk og bygdeutvikling

I Trøndelag har vi totalt noe over 20 000 landbrukseiendommer. Mange av disse er imidlertid bortleid eller er på annen måte ikke egen aktiv driftsenhet. Om lag 7 000 av landbrukseiendommene søker om produksjonstilskudd. Vi har dermed ei stor gruppe som ikke aktivt driver eiendommen sjøl, men som sitter på både naturressurser, kompetanse og gjennomføringskraft. Disse vil i varierende grad ha et forhold til lokalsamfunnet og landbruket som næring. Det vil framover være viktig å kunne aktivisere denne gruppen, og forløse de bidrag til utvikling av næring og lokalsamfunn som de utvilsomt representerer.

I vår landsdel er det store ulikheter i produksjonsgrunnlag og produksjonsvilkår. Dette gjelder ikke bare mellom flatbygdene rundt Trondheimsfjorden og innlandsbygdene i fjellregionene. Det er også store forskjeller i produksjonsvilkår og ressurstilgang innen enkelte kommuner. Dette blir i stor grad utlignet gjennom differensierte virkemidler i jordbruksavtalen. Det er allikevel et spørsmål om det vil være hensiktsmessig å utvikle egne strategier og virkemidler for bygder og produksjonsmiljø som er truet eller preget av avvikling. En slik differensiert virkemiddelbruk vil også kunne omfatte lokal differensiering i bruken av jordlov, konsesjonslov og plan- og bygningslov.

Jordvern

Jordvernet er under stadig press gjennom tettstedsutvikling, behov for næringsareal, samferdselstiltak og annen samfunnsutvikling. Sett i lys av det produksjonsbehov en økende befolkning gir vil trolig både dyrket og dyrkbar jord bli en minimumsfaktor. Det vil derfor være helt avgjørende at jordvern og jordas verdi settes høyt på den politiske dagsorden, og blir en sentral premiss i den generelle areal- og samfunnsplanlegging. I denne sammenheng nevnes at Landbruks- og matdepartementet nå har rapporten ”*Vernehjemmel i jordbruket*” ute på høring. Hva resultatet i den saken blir er enda ikke avklart, men den synliggjør en ambisjon om et sterkere fokus på jordvern.

Rovdyr:

Beiteinteressene i landbruket og i reindriftsnæringen er i deler av Trøndelag i ferd med å tape næringsgrunnlaget på grunn av store rovdyrbelastninger. Det er fra regjeringens side satt inn tiltak for å bedre situasjonen. Disse omfatter økte muligheter til raskt å ta ut skadedyr, og fokus på forholdet mellom reell bestand og vedtatte bestandsmål, men det er allikevel et spørsmål om dette er tilstrekkelig. I de samiske områder er det langt på vei et spørsmål om å greie å opprettholde den samiske kultur.

Fagmiljø og kompetanse:

Den raske og sterke utviklingen innen produksjon og produksjonsteknikk gir økende behov for spesifikk kunnskap og kompetanse på mange områder. Det er derfor avgjørende at flere tar både landbruksfaglig grunnutdanning, og høyere utdanning innen fagområder knyttet til de tradisjonelle landbruksproduksjoner.

Endringer i bruksstruktur gir stadig færre aktive brukere, og brukere med mindre tid til næringsfaglige og sosiale aktiviteter. En slik uttynning av de produksjonsfaglige miljøene er en sterk belastning i flere produksjoner.

Rekruttering og bosetting

Spørsmål om rekruttering til næringen, og om muligheter for sysselsetting og arbeid for familiemedlemmer/ ektefeller, vil prege og påvirke utviklingen av mange bygdesamfunn framover. Ved situasjoner omkring eierskifte og brukerskifte vil arbeids- og trivselsmuligheter for hele familien være viktige forhold som har stor innvirkning. Næringens og lokalsamfunnets evne til å utvikle nye sysselsettingsmuligheter, ut fra det faktum at aktørene i næringen har en mer variert og utradisjonell bakgrunn enn før, vil være avgjørende for hvordan det enkelte bygdesamfunn og det enkelte landbruksmiljø utvikler seg. Det vil i denne sammenheng også være viktig at næringen evner å inkludere innvandrere og personer fra andre kulturer ut fra et bredere perspektiv enn kun som arbeidskraft.

Exit

Med sterk konkurranse om arbeidskraft og kompetanse i samfunnet som helhet aktualiseres spørsmålet om å gå fra et arbeid i landbruket til annen sysselsetting. Det vil også av andre årsaker alltid være personer som ønsker å gå ut av næringen. Dette kan løses ved utleie av driftsapparat, men også ved salg til andre som har et genuint ønske om å gå inn i næringen som aktive brukere. Det vil være viktig å utvikle en positiv holdning til dette både i næringen og i lokalsamfunnet for øvrig.

Klima/ miljø

Klimaendringene globalt vil i beste fall kunne slå positivt ut for Trøndelag gjennom en forlenget vekstsesong, men dette er framskrivninger som det hefter stor usikkerhet ved da det er vanskelig å forutse virkningene av mer nedbør/ erosjon, hyppige svingninger i klimatiske forhold, nye plante og dyresykdommer. Landbruket bidrar til en betydelig andel av utslippene av klimagasser. Samtidig har jordbruket og skogbruket et stort potensial i forbindelse med både reduksjon av utslipp og binding av CO₂.

FYLKESRÅDMANNENS KONKLUSJON

Landbruket har stor betydning for verdiskaping, bosetting og sysselsetting i Trøndelag. Trøndelag har gode forutsetninger for å ha et aktivt landbruk. I ei tid med befolkningsvekst og økt etterspørsel etter mat, nasjonalt og internasjonalt, gir dette muligheter for landbruket. Det ligger også store muligheter i utvikling av nye næringer i tilknytning til landbruket, bl.a. kan spesialprodukter av mat, reiseliv, energi og tjenesteproduksjon nevnes. I tillegg er et aktivt landbruk en forutsetning for ivaretagelse av kulturlandskapet som vi kjenner det. Videre vil landbruket ha en sentral rolle i klimaspørsmålet framover.

Landbruket står imidlertid overfor store utfordringer. Svak lønnsomhet i forhold til andre næringer nevnes spesielt. Dette har bidratt til at investeringene i nytt driftsapparat ikke har holdt tritt med kapitalslitet, lav rekruttering til næringa og nedleggelse av driftsenheter. I Trøndelag må investeringstakten økes for at et nødvendig antall driftsenheter skal få et driftsapparat som tilfredsstillende dagens og framtidens krav til arbeidsmiljø, dyrehold og dyreetikk.

Landbruksmeldinga beskriver en rekke målsettinger, strategier og tiltak. Disse bør det tas tak i gjennom utarbeidelse av en årlig handlings-/ tiltaksplan.

Regjeringen nå har igangsatt arbeidet med ei ny nasjonal landbruksmelding. Denne vil erstatte *St. meld. nr 19 (1999- 2000) Om norsk landbruk og matproduksjon*. Landbruksmelding for Trøndelag vil danne grunnlaget for regionens innspill til utarbeidelse av ny nasjonal landbruksmelding.